

7. Микитюк О. М. Становлення та розвиток науково-дослідної роботи у вищих педагогічних закладах України (історико-педагогічний аспект) / О. М. Микитюк. – Харк. держ. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Харків : “ОБС”, 2001. – 256 с.

Аннотация

В данной статье рассматриваются проблемы подготовки учителя в научно-педагогической мысли. Проанализировано развитие идей подготовки педагогических кадров в исследованиях отечественных ученых второй половины XX века. Установлено их влияние на содержание и специфику подготовки отечественного учителя.

Ключевые слова: подготовка учителя, педагогические кадры, педагогические кафедры, педагогические институты, внедрение.

Annotation

This paper considers the problem of teacher training in scientific and educational thought. The development of the ideas of teacher training in research works of scientists of the second half of twentieth century is analyzed and determined their impact on content and specific training of national teacher.

Keywords: teacher training, teaching staff, teaching departments, pedagogical institutions, implementation.

УДК373.29:165.742

Максимова В. О.

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ГУМАНІСТИЧНОГО ПІДХОДУ У ПІДГОТОВЦІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Проблема гуманізації освіти набуває глобального характеру. Більшість європейських країн за останні роки реформували свої системи освіти у контексті ідей безперервності навчання, інформатизації, переходу на інноваційне навчання, гуманізації освітньо-виховного процесу. В Україні відповідні ідеї знайшли своє відображення у таких документах, як: Державна національна програма “Освіта” (“Україна XXI століття”), Національна програма “Діти України”, у законах України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Концепції виховання особистості в умовах розвитку української державності”, “Концепції громадянського виховання”, “Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст.” та у Базовому компоненті дошкільної освіти.

Виходячи з пріоритетів державної політики щодо безперервності між дошкільною та початковою ланками освіти, особливої актуальності набуває проблема гуманізації усіх сфер життєдіяльності дитини, а головним завданням безперервної освіти стає допомога дитині в оволодінні наукою життя. Оскільки сучасному суспільству необхідні життєздатні, творчі люди з розвиненим почуттям відповідальності, гідності, то й пріоритетним є ціннісний, соціально-моральний розвиток особистості.

Гуманізм – одна з фундаментальних характеристик суспільного буття і свідомості, сутність якого полягає у ставленні до людини як найвищої цінності.

Аналізуючи сучасні підходи до гуманістичного виховання, зокрема дітей дошкільного віку, спостерігаємо складний процес переходу від моноідеологізму та ідейної односторонності до демократичних, а відтак – до гуманістичних засад життя суспільства, що знаходить своє відображення в педагогічній науці та практиці.

Результати досліджень Л. Артемової, Л. Божович, О. Запорожця, С. Карпової, В. Котирло, М. Лісіної, Є. Субботського, Т. Поніманської, Л. Почеревіної, Т. Фасолько, С. Якобсон засвідчили, що на етапі дошкільного дитинства моральні норми є мотивами поведінки. Тому гуманну поведінку особистості можна починати формувати у процесі ознайомлення дитини з відповідними нормами гуманності, які вимагають конкретизації у певній життєвій ситуації [17].

У дослідженнях педагогів і психологів проблема виховання гуманної поведінки представлена такими проявами, як милосердя (І. Княжева), чуйність (М. Воробйова, Т. Пономаренко), співчуття, співпереживання (Г. Кошелева, Л. Стрелкова), гуманні взаємини (Л. Артемова, А. Гончаренко, В. Котирло, В. Павленчик), турботливість (І. Дьоміна, М. Тимошенко), взаємодопомога (А. Виноградова, Л. Пеньєвська, Т. Поніманська, Т. Репіна).

Наукові підходи до виховання гуманної особистості у сучасних умовах розроблені в дослідженнях В. Білоусової, М. Боришевського, А. Вірковського, С. Гончаренка, Г. Данилової, В. Добровського, К. Дорошенко, Г. Жирської, О. Кононко, Т. Паніманської, О. Ростовцевої, О. Столяренко, Ю. Стежка, Ю. Танюхіна, Т. Шангірей та інших.

Дошкільний вік – це особлива віха людського розвитку. У цей період дитина вразлива, соціально не адаптована, знаходиться в стадії емоційного і духовно - морального становлення. Водночас превалюючі в українському суспільстві антигуманні зразки поведінки чинять негативний вплив на становлення особистості старшого дошкільника у підготовці до навчання в школі.

На думку І. Бега, Л. Коваль, О. Кононко, О. Сухомлинської, сучасна ситуація характеризується тим,

що чітку впевненість у розумінні понять “добро” і “зло” змінила тривожна невизначеність [16]. Серед проблем реформування освіти у теоретико-методологічному аспекті вони виділяють як актуальну проблему нормативності і цінності освіти й виховання. З одного боку, це зумовлюється формалізацією, стандартизацією, створенням освітніх стандартів, а з іншого, - браком виразного уявлення про норми-ідеали, норми-зразки, норми-цінності. Як підкреслює І. Бех, розв'язання цих проблем вимагає особливого підходу до виховання гуманної поведінки дітей, що ґрунтується на постійному творенні загальнозначущих гуманних учинків як практичному втіленні відповідних норм гуманності.

Найновітнішою концепцією, яка втілює демократичні, гуманістичні ідеї формування і розвитку особистості, є цілісна сучасна теорія особистісно-орієнтованого виховання, розроблена І. Бехом. Це нова гуманістична філософія, яка є альтернативною авторитарній педагогіці. Як зауважує І. Бех, гуманізація сучасної освіти є стратегічною метою її реформування, оскільки гуманізм – це людяність, любов і повага до людини; вчення, яке розглядає людину як найвищу цінність і ціль суспільного розвитку [4].

За словами В. В. Серікова, особистісно-орієнтоване виховання спрямоване на вироблення у підростаючого покоління вміння вирішувати життєві проблеми, робити життєвий вибір моральним шляхом, що вимагає звернення “всередину себе”, до своїх витоків. Це – пошук особистістю способів побудови морального людського життя на свідомій основі, що пов'язане з відповідями на запитання “хто я?”, “як я живу?”, “навіщо так вчиняю?”, “чого хочу від життя, від себе, від інших людей?” [18].

Особистісно-орієнтована педагогіка бачить свою мету в тому, щоб за допомогою розвитку особистості забезпечити саморозвиток суспільства, оскільки освоєння людиною зовнішнього світу, насамперед, можливо через освоєння самого себе.

Оскільки метою особистісно-орієнтованого виховання є особистість рефлексуюча, здатна до постійного духовного зростання, то необхідним стає створення “Я-концепції” кожним учнем. Важливу роль у цьому процесі відіграють взаємини з дорослими, якими створюється смисловий простір цінностей, які значною мірою визначатимуть ціннісно-рефлексивний розвиток дитини і виявляться в неї згодом у дорослому віці.

Гуманістичне виховання будується як співробітництво, взаємодія дитини і дорослого у виховному процесі. Введено Л. С. Виготським поняття про “зону найближчого розвитку” позначає те, що дитина може робити під керівництвом дорослого, з його допомогою, вказівкою. Отже, в процесі гуманістичного виховання зона найближчого розвитку може розглядатися як зона розвитку дитячо-дорослого співтовариства. А взаємодія суб'єктів виховання – дитини і педагога в цій зоні визначає успіх виховання, його ефективний вплив на розвиток дитини.

Наукова розробка питань взаємодії виховання і розвитку актуалізується сьогодні у зв'язку з такою практичною потребою, як введення програм дошкільних закладів нового типу. На нашу думку, заслуговує на увагу той факт, що реалізація ідей гуманістичної взаємодії у концепціях та програмах дошкільних закладів була започаткована вже в Концепції дошкільного виховання, розробленій тимчасовим науково-дослідним колективом “Школа” та Науково-дослідним інститутом виховання АПН СРСР (науковий керівник В. А. Петровський) у 1989 р., в якій була висунута особистісно зорієнтована стратегія виховання [Концепція дошкільного виховання (В. А. Петровський, В. В. Давыдов, А. М. Винградова и др.). – М.: ВНИК “Школа”, 1989. – 36 с.]. У розділі “Виховання дошкільників” передбачалося формування ціннісних основ ставлення до дійсності: до природи, предметного світу, інших людей та самого себе. Виховання, навчання і розвиток дитини, за Концепцією, мають визначатися умовами її життя у навчальному закладі та сім'ї. Головними формами організації цього життя в дошкільному закладі були визначені гра і пов'язані з нею форми активності; заняття; предметно – практична діяльність.

Ідеї особистісно орієнтованого виховання дітей дошкільного віку були реалізовані також і в українських програмах виховання “Малюк”, “Дитина”, “Дитина в дошкільні роки”. Ці програми, прийняті в 90-ті роки, вже відображали ідеї прийняття самоцінності дошкільного дитинства. Зазначимо, що вони були створені на засадах української системи виховання та результатах досліджень українських учених. Майже 20-річна апробація програм засвідчила їх доцільність. Нині вони оновлені відповідно до прийнятих правових та нормативних документів дошкільної освіти в Україні та положень Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція, затверджена наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22.05.2012 № 615).

З акцентом на підготовку до школи суттєво доопрацьовано програму “Дитина” (науковий керівник О. В. Проскура, лист МОН України від 08.12.2010, № 1/11-11177), розділ “Наші старші діти”, де натепер розміщено диференційований зміст навчально-виховної роботи для дітей 6 та 7 року життя, що дає змогу вихователям варіювати зміст навчально-виховної роботи з урахуванням вікових особливостей 6 або 7 – річних дітей, які відвідують ці групи. Зміст цього розділу програми “Дитина” повністю узгоджений із програмами початкової школи та забезпечує взаємозв'язок змісту дошкільної та початкової освіти.

Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку “Впевнений старт” (керівник проекту Б. М. Жебровський, наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 21.05.2012 р. № 604) ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, гуманістичного, інтегрованого, компетентнісного, діяльнісного підходів до розвитку, виховання та навчання дошкільників, тісної взаємодії навчального закладу і родини у формуванні основ їхньої елементарної життєвої компетентності перед вступом до школи [19].

Вважаємо, що питання про взаємодію програм в умовах варіативності змісту виховання і навчання має вирішуватися шляхом вибору дошкільними закладами в умовах демократичного розвитку національної системи дошкільної освіти.

Отже, гуманістична спрямованість є найвиразнішою ознакою мети нової освіти на філософському рівні. Гуманізація є найсуттєвішою ознакою нового педагогічного мислення, яке стверджує полісуб'єктну сутність виховного процесу. Гуманізм має стати цінністю, нормою і принципом педагогічної діяльності.

Використана література:

1. Абраменкова В. В. Развитие гуманных отношений ребенка и социальная психология детства / В. В. Абраменкова // Вопросы психологии. – 1986. – № 4. – С. 27-36.
2. Амонашвили Ш. А. Размышления о гуманной педагогике. – М.: Изд. Дом Шалвы Амонашвили, 1996. – 496 с.
3. Бех І. Д. Біля витоків сутності особистості / І. Д. Бех // Шлях освіти. – 1999. – № 2. – С. 10-14.
4. Бех І. Д. Виховання особистості: Навчально-методичний посібник: У 2-х кн. – К.: Либідь, 2003. – Кн. 2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. – 342 с.
5. Бех І. Д. Гуманізм у вихованні підростаючої особистості / І. Д. Бех // Рідна школа. – 1995. – № 9. – С. 23-25.
6. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: [науково-методичний посібник] / М-во освіти України. Ін-т змісту і методів навчання. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
7. Божович Л. И. Проблемы формирования личности: [избр. психол. труды] / Л. И. Божович; под ред. Д. И. Фельдштейна. – [3-е изд.]. – М.: МПСИ, Воронеж: Изд-во НПО МОДЭК, 2001. – 349 с.
8. Бондаревская Е. В. Личностно-ориентированное образование: опыт разработки парадигмы. – Ростов-на-Дону, 1997. – 165 с.
9. Бондаревская Е. В. Научно-теоретические основы личностно-ориентированного образования. Личностно-ориентированный образовательный процесс: сущность, содержание, технологии. – Ростов-на-Дону, 1995. – 254 с.
10. Бондаревская Е. В., Кульневич С. В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания. – Ростов-на-Дону: Учитель, 1999. – 183 с.
11. Василь Сухомлинський і дошкільня Полтавщини / автор-укладач о.п. Сімон. – Полтава: ПОІППО, 2008. – 200 с.
12. Газман О. С. Гуманизм и свобода // Гуманизация воспитания в современных условиях. – М., 1995. – С. 3-13.
13. Газман О. С. Педагогика свободы: путь в гуманистическую цивилизацию XXI века // Новые ценности образования. Вып. 6. – М., 1996. – 193 с.
14. Гончаренко А. М. Педагогічні умови становлення гуманних взаємин старших дошкільників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 "Дошкільна педагогіка" / А. М. Гончаренко. – К., 2003. – 20 с.
15. Калмиків Г. В. Випереджаючи свій час: гуманістичний погляд у майбутнє / Г. В. Калмиків // Педагогіка і психологія. – 2000. – № 4. – С. 116-123.
16. Калуська Л. Василь Сухомлинський – гуманістична педагогіка / [укл. Л. Калуська] // Дитячий садок. – 2007. – 34 (418) вересень. – С. 32-33.
17. Козлюк О. А. Вплив сім'ї на формування гуманістичного спілкування у старших дошкільників / О. А. Козлюк // Наука, освіта, суспільство очима молодих: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих науковців 17-18 травня 2007 року, м. Рівне / М-во освіти і науки України, РДГУ. – Рівне: РВВ РДГУ, 2007. – С. 39-40.
18. Сериков В. В. Личностный подход в образовании: концепция и технологии. Волгоград, 1994. – 156 с.
19. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку "Впевнений старт". – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 104 с.

Аннотация

В статье проанализированы основные тенденции реализации идей гуманистического подхода в подготовке старших дошкольников к обучению в школе через содержание современных программ дошкольных учебных заведений.

Ключевые слова: гуманизм, гуманистическое воспитание, непрерывность обучения, личностно-ориентированное воспитание.

Annotation

The article analyzes the main trends in implementing the ideas of humanistic approach to the training of senior preschool children for school through the contents of modern pre-school programs

Keywords: humanism, humanist education, continuous learning, student-centered education.

УДК 378-057.875:37.011.3-051]:37.091.12:005.963.5 НПУ

Назаренко О. В.

РОЗРОБКА НАУКОВЦЯМИ-ПЕДАГОГАМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА ПИТАНЬ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У 20–50-Х РР. ХХ СТ.

З перших років існування Київського інституту народної освіти в наукових пошуках педагогів закладу проблеми професійної підготовки майбутніх учителів займали важливе місце. Вчені розробляли питання змісту та якості викладання педагогічних дисциплін, організації та проведення педагогічної практики студентів, формування в майбутніх педагогів необхідних вмінь та навичок та ін.